

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
Београд
412-66/2023

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 9261 датум: 09. април 2024. год.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ
МОНИТОРИНГ ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА И СТАНИЦА

Извештај о посети
Полицијској управи у Пријеполју

Београд, април 2024. године

САДРЖАЈ

1.	УВОД	3
1.1.	МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ.....	3
1.2.	ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ.....	4
1.3.	ТОК ПОСЕТЕ	4
1.4.	САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ	4
2.	УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ	5
2.1.	ОБАВЕШТАВАЊЕ О ПРАВИМА И ДОКУМЕНТАЦИЈА.....	5
2.2.	ОБАВЕШТАВАЊЕ БЛИСКОГ ЛИЦА	11
2.3.	ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД	12
2.4.	ПРИСТУП БРАНИОЦУ	13
2.5.	УСЛОВИ БОРАВКА У ПРОСТОРИЈАМА ЗА ЗАДРЖАВАЊЕ	13
2.5.1.	СЕДИШТЕ ПУ ПРИЈЕПОЉЕ.....	14
2.5.2.	СПИ ПРИЈЕПОЉЕ.....	17
2.5.3.	ПС НОВА ВАРОШ.....	19
2.5.4.	ПС ПРИБОЈ.....	21
2.5.5.	ОЗ УЖИЦЕ	23
2.5.6.	ИСХРАНА.....	26
2.6.	НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ	26
2.6.1.	ПРВИ ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД ПО ПРИЈЕМУ У ЗАВОД	27

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Одбор за људска права Ваљево и Кликактив – Центар за развој социјалних политика.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међ. уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међ. уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен у "Сл. гласнику РС", бр. 82/22.

1.2. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВЕ	Полицијска управа у Пријеполу – седиште ПУ, полицијске станице Прибој и Нова Варош и Саобраћајна полицијска испостава Пријеполе Окружни затвор у Ужицу – Одељење притвора
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	14. и 15. децембар 2023. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови НПМ, у складу са чланом 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ВРСТА ПОСЕТЕ	Тематска посета
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Праћење поштовања заштитних мера од злостављања и услова у просторијама за задржавање
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посете су биле ненајављене
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана, у сарадњи са удружењем Одбор за људска права Ваљево
САСТАВ ТИМА	Марко Анојчић, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ</i> Младен Миловановић, <i>Одбор за људска права Ваљево</i>

1.3. ТОК ПОСЕТЕ

Пре посете ПУ Пријеполе, тим НПМ је 14. децембра у ОЗ Ужице обавио разговоре са 4 притвореника који су се у дану посете налазили у Заводу и према којима су поступали полицијски службеници ПУ Пријеполе. Такође, НПМ је обишао просторије које се у Заводу користе за задржавање у кривичном поступку, остварио увид у документацију у вези са првим лекарским прегледом лица по пријему у Завод и од заводских служби прибавио додатне информације од значаја за предмет овог извештаја.

Потом је тим НПМ истог дана посетио ПС Прибој, а током ноћи и СПИ Пријеполе. Наредног дана, 15. децембра, тим је посетио седиште ПУ Пријеполе и ПС Нова Варош. У посећеним организационим јединицама полиције, тим НПМ је од полицијских службеника прибавио информације о начину поступања према задржаним лицима, извршио увид у релевантну документацију и обишао просторије за задржавање. Током ових посета нису затечена задржана ни доведена лица.

1.4. САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Сви полицијски и заводски службеници, као и руководства посећених установа, су остварили пуну сарадњу са тимом НПМ и омогућили остваривање мандата НПМ.

Члановима тима НПМ су пружене све тражене информације, омогућен ненадзиран разговор са притвореницима по избору чланова тима, обилазак и фотографисање просторија за задржавање, као и увид у и фотокопирање затражене документације.

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

Током ових посета, НПМ је контролисао начин остваривања основних права задржаних лица, која су у исто време заштитне мере од злостављања – права на приступ лекару и адвокату и да о свом лишењу слободе обавесте блиску особу, као и начин на који се задржана лица обавештавају о својим правима. Истовремено, НПМ је проверавао и да ли су просторије за задржавање у складу са прописаним условима, односно важећим стандардима.

2.1. ОБАВЕШТАВАЊЕ О ПРАВИМА И ДОКУМЕНТАЦИЈА

Полицијски службеници навели су да се лица према којима се примењује полицијско овлашћење довођење, најпре, на лицу места, усменим путем обавештавају о својим правима, а потом им се, одмах по довођењу у станицу, уручује писано обавештење о правима. Када се лицу одреди задржавање, уручује му се примерак обавештења о правима задржаног лица, што потврђује својим потписом. У ситуацијама када лице одбије да потпише обавештење о правима то се констатује на самом обавештењу.

У предметима о задржавању у које је тим НПМ остварио увид, налазила су се обавештења о правима доведених и задржаних лица, која су била потписана или је на њима констатовано да је лице одбило да прими или потпише обавештење. Изузетно, у појединим предметима задржавања у ПС Прибој су пронађена обавештења о правима која задржана лица нису потписала нити је на њима констатовано да су одбила да приме или потпишу.⁴

1.

УТВРЂЕНО

У ПС Прибој поједини формулари писмених обавештења о правима задржаних нису потписани нити је констатовано да је задржано лице одбило да прими или потпише обавештење.

РАЗЛОЗИ

ЦПТ сматра да би се основне гаранције дате особама у полицијском притвору могле додатно оснажити (а рад полицијских службеника могуће и знатно олакшати) уколико би постојао јединствен и свеобухватан полицијски записник за сваку притворену особу, у којем би били евидентирани сви аспекти притвора и све радње предузете у вези притворених особа (време када су лишене слободе и разлози за то; када су им саопштена њихова права; знаци повреда, психичке болести, итд; када су члан породице/конзулат и адвокат били контактирани и када су их ови посетили; када им је била понуђена храна; када су били саслушани; када су били пребачени или ослобођени, итд.). За различите ставке (на пример, ствари у поседу дате особе, чињеници да су особи саопштена њена права и да се та особа на њих позива или да их се одриче), требало би добити потпис притвореника, односно, уколико је потребно, објаснити због чега тај потпис недостаје. Надаље, адвокату притвореника би требало омогућити увид у тај записник о притвору.⁵

Слаба је корист од права која имају особе лишене слободе уколико нису упознате са постојањем тих права. Дакле, неопходно је да особе одведене у полицијски притвор буду изричито упознате са својим правима, без одлагања и на језику који разумеју. Да би се

⁴ Нека од ових обавештења су потписали браниоци задржаних.

⁵ Стандарди ЦПТ: Полицијски притвор, ЦПТ/Инф (92) 3, пар. 40.

обезбедило да ово буде и урађено, треба увести праксу да се лицима задржаним од стране полиције одмах по притварању да формулар у коме се наводе ова права. Уз то, од тих особа треба тражити да потпишу изјаву којом потврђују да су упозната са својим правима.⁶

Лице које се задржава обавештава се усмено и уручивањем писаног обавештења на матерњем или језику који разуме о његовим правима, и то:

1. да буде обавештено о разлозима задржавања;
2. да буде поучено да није дужно ништа да изјави, а да све што изјави може бити у законом прописаном поступку употребљено против њега као доказ;
3. на браниоца по свом избору, да неометано обави разговор са браниоцем, да бранилац присуствује његовом саслушању;
4. да буде обавештено да ће се бранилац одредити по службеној дужности, ако га само не изабере, када је то законом обавезно;
5. да се о времену и месту задржавања обавести лице по његовом избору, дипломатско конзуларни представник државе чији је држављанин или представник одговарајуће међународне организације ако је лице избеглица или лице без држављанства;
6. да се без одлагања о задржавању обавести лице или орган старатељства ако је потребно обезбедити заштиту или старање о детету или другим лицима о којима се стара задржано лице;
7. да неометано контактира са дипломатско конзуларним представником своје државе, односно представником одговарајуће међународне организације;
8. да га прегледа лекар;
9. на исхрану и непрекидни осмочасовни одмор;
10. да покрене поступак пред надлежним полицијским или правосудним органима ради испитивања законитости задржавања или надокнаде штете.

Полицијски службеник ће задржаном лицу уручити писано обавештење из става 1. овог члана.

После уручења обавештења из става 2. овог члана, полицијски службеник ће задржано лице позвати да потпише примерак обавештења. Ако задржано лице одбије да прими обавештење или одбије да га потпише или је неписмено, полицијски службеник ће наведено констатовати на обавештењу.⁷

ПРЕПОРУКА

У ПС Прибој, увек када задржано лице одбије да прими писмено обавештење о правима или одбије да га потпише или је неписмено, полицијски службеници ће наведено констатовати на обавештењу.

У једном случају у СПИ Пријеполје је задржан држављанин Републике Молдавије, коме је уручено обавештење о правима на српском језику. На овом обавештењу, у записнику ни другој документацији није констатовано да ово лице разуме српски језик.

2.

УТВРЂЕНО

У СПИ Пријеполје страни држављанин је писмено обавештен о правима на српском језику.

⁶ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, ЦПТ/Инф (2002) 15, пар. 44.

⁷ Правилник о полицијским овлашћењима ("Сл. гласник РС", бр. 41/19 и 93/22), чл. 29.

РАЗЛОЗИ

Слаба је корист од права која имају особе лишене слободе уколико нису упознате са постојањем тих права. Дакле, неопходно је да особе одведене у полицијски притвор буду изричито упознате са својим правима, без одлагања и **на језику који разумеју**. Да би се обезбедило да ово буде и урађено, треба увести праксу да се лицима задржаним од стране полиције одмах по притварању да формулар у коме се наводе ова права. Уз то, од тих особа треба тражити да потпишу изјаву којом потврђују да су упозната са својим правима.⁸

Комитет позива српске власти да уложе неопходне напоре како би осигурали да **полицијски службеници буду посебно пажљиви у време хапшења и у каснијим фазама притвора како би се осигурало да притворена лица заиста могу да разумеју своја права; Полиција је дужна да се увери да је то тако**. Даље, сви информативни листови које користи српска полиција за задржавање осумњичених за кривична дела треба да садрже одредбу о правима на приступ адвокату и лекару, као и обавештење трећег лица о притвору (укључујући конзуларни орган), сходно члану 29. ППО. Даље, **треба предузети делотворне кораке како би се осигурало да се притвореним страним држављанима који не разумеју српски језик одмах пружи услуге преводиоца и да се од њих не тражи да потпишу изјаве или друге документе без ове помоћи**. Коначно, сва лица лишена слободе треба да добију информације о својим процесним правима у формату који им је доступан, у зависности од њихових потреба: нпр. величина слова, или писање једноставним и приступачним језиком, усмено, различите потребе особа.⁹

Лице које се задржава обавештава се усмено и уручивањем писаног обавештења **на матерњем или језику који разуме** о његовим правима, и то:

1. да буде обавештено о разлозима задржавања;
2. да буде поучено да није дужно ништа да изјави, а да све што изјави може бити у законом прописаном поступку употребљено против њега као доказ;
3. на браниоца по свом избору, да неометано обави разговор са браниоцем, да бранилац присуствује његовом саслушању;
4. да буде обавештено да ће се бранилац одредити по службеној дужности, ако га само не изабере, када је то законом обавезно;
5. да се о времену и месту задржавања обавести лице по његовом избору, дипломатско конзуларни представник државе чији је држављанин или представник одговарајуће међународне организације ако је лице избеглица или лице без држављанства;
6. да се без одлагања о задржавању обавести лице или орган старатељства ако је потребно обезбедити заштиту или старање о детету или другим лицима о којима се стара задржано лице;
7. да неометано контактира са дипломатско конзуларним представником своје државе, односно представником одговарајуће међународне организације;
8. да га прегледа лекар;
9. на исхрану и непрекидни осмочасовни одмор;
10. да покрене поступак пред надлежним полицијским или правосудним органима ради испитивања законитости задржавања или надокнаде штете.

Полицијски службеник ће задржаном лицу уручити писано обавештење из става 1. овог члана.

После уручења обавештења из става 2. овог члана, полицијски службеник ће задржано лице позвати да потпише примерак обавештења. Ако задржано лице одбије да прими обавештење или одбије да га потпише или је неписмено, полицијски службеник ће наведено констатовати на обавештењу.¹⁰

⁸ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, пар. 44.

⁹ Србија: Посета ЦПТ 2023, ЦПТ/Инф (2024) 04, пар. 39.

ПРЕПОРУКА

СПИ Пријеполје ће задржане стране држављане писмено обавештавати о правима уручивањем писаног обавештења на језику који разумеју. Уколико страни држављанин разуме српски језик, то ће бити писмено констатовано.

Предмети су садржали и решења о задржавању, са поуком о праву на жалбу и потписима задржаних лица којима су потврдили њихов пријем. Задржана лица, по правилу преко својих бранилаца у кривичном поступку, подносе жалбе и уочен је већи број жалби у односу на друге подручне полицијске управе, посебно у седишту ПУ, као и да су поједине жалбе усвојене.

Према службеним наводима, задржаним лицима се омогућава да ову документацију држе код себе током трајања задржавања. Онима који то не желе, њихова документација се чува са привремено одузетим стварима. Изузетак је СПИ Пријеполје, где је тим НПМ добио информацију да се документација у вези са задржавањем, након што је задржана лица прочитају и потпишу, у сваком случају чува у службеним просторијама до истека задржавања, односно да им се не омогућава да је унесу у просторију за задржавање. НПМ не види оправдан разлог за овакву праксу и сматра да би задржаним лицима требало да буде омогућено да ову документацију држе код себе, уколико то желе.

3.

УТВРЂЕНО

У СПИ Пријеполје задржаним лицима се не омогућава да документацију која се односи на задржавање (решење, обавештење о правима, потврда о привремено одузетим предметима и сл.) држе код себе током трајања задржавања.

РАЗЛОЗИ

Слаба је корист од права која имају особе лишене слободe уколико нису упознате са постојањем тих права. Дакле, неопходно је да особе одведене у полицијски притвор буду изричито упознате са својим правима, без одлагања и на језику који разумеју. Да би се обезбедило да ово буде и урађено, треба увести праксу да се лицима задржаним од стране полиције одмах по притварању да формулар у коме се наводе ова права. Уз то, од тих особа треба тражити да потпишу изјаву којом потврђују да су упозната са својим правима.¹¹

Као део свог превентивног мандата, ЦПТ је доследно наглашавао важност три процесне гаранције, а то су: право на приступ адвокату, право на приступ лекару и право да се о чињеници притвора обавести рођак или друго треће лица по сопственом избору. Ово претпоставља да се лица лишена слободe уредно информишу о овим правима, како усмено по привођењу, тако и, што је пре могуће, писмено (нпр. путем „писма о правима“ или другог документа којим се утврђују права лица у полицијском притвору), на језику који разумеју.¹²

ЦПТ препоручује српским властима да предузму кораке како би се обезбедило да без одлагања осигурају да сва лица која је полиција задржала буду у потпуности обавештена о својим основним правима од самог почетка њиховог лишавања слободe (то јест, од тренутка када су

¹⁰ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 29.

¹¹ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди ЦПТ у погледу полицијског притвора, пар. 44.

¹² Стандарди ЦПТ: Спречавање полицијске торгуре и других облика злостављања – осврт на добре праксе и нове приступе, ЦПТ/Инф (2019) 9, пар. 66.

дужна да остану у полицији). То би требало осигурати пружањем јасних усмених информација на самом почетку, које би се допуњавале што је пре могуће (то јест, одмах по њиховом доласку у полицијске просторије) **давањем писменог обрасца у којем би се њихова права директно приказивала**. Даље, Комитет такође препоручује да се различите верзије информативних листова обједине и стандардизују и да увек садрже право притвореног лица да обавести трећу страну и да приступи лекару како је наведено у члану 69. ЗКП.¹³

Лице које се задржава обавештава се усмено и уручивањем писаног обавештења на матерњем или језику који разуме о његовим правима...

...

Полицијски службеник ће задржаном лицу **уручити писано обавештење** из става 1. овог члана.

После уручења обавештења из става 2. овог члана, полицијски службеник ће задржано лице позвати да потпише примерак обавештења. Ако задржано лице одбије да прими обавештење или одбије да га потпише или је неписмено, полицијски службеник ће наведено констатовати на обавештењу.

Полицијски службеник који врши задржавање лица, пре смештаја лица у просторију за задржавање **уручује обавештење о његовим правима**.

О привремено одузетим и враћеним предметима од лица које се задржава, сачињава се потврда о привремено одузетим и враћеним предметима и издаје се лицу, коју потписује приликом одузимања, односно враћања предмета. Ако лице одбије да потпише потврду, полицијски службеник ће о томе сачинити белешку на потврди.

Предмети који се по одредбама закона морају привремено одузети у прекршајном или кривичном поступку, не враћају се задржаном лицу. За ове предмете полицијски службеник сачињава потврду о привремено одузетим предметима и даље са њима поступа у складу са законом.

Примерак потврде из ст. 2. или 3. овог члана, предаје се задржаном лицу.¹⁴

ПРЕПОРУКА

СПИ Пријепоље ће задржаним лицима омогућити да документацију која се односи на задржавање држе код себе током трајања задржавања, уколико то желе.

О току задржавања се води записник. Записници су уредно попуњени када су у питању задржавања у прекршајном поступку и у складу са правилима о безбедности саобраћаја на путевима. Ови записници су потписани и лицима је по истеку задржавања уручиван један примерак записника.

Са друге стране, с обзиром да лица која се задржавају у кривичном поступку бораве у ОЗ Ужице, у записницима о њиховом задржавању су недостајали подаци о обилазцима и обедовању. Такође, ови записници нису потписани нити су задржана лица добила по примерак записника. Током боравка у ОЗ Ужице, Служба за обезбеђење води своју евиденцију обилазака и другог поступања према задржаном. По истеку задржавања, лицима се често одређује мера притвора и они остају у овом заводу, због чега је полицијским службеницима ПУ Пријепоље значајно отежано да записник закључе, одштапају и уруче га лицу, с обзиром да би то захтевало путовање до Ужица и назад.¹⁵ Ово са собом повлачи трошкове, али и ангажовање полицијских службеника и возила. У неким полицијским управама овај проблем је решен тако што полицијски

¹³ Србија: Посета 2021, ЦПТ/Инф (2022) 03, пар. 38.

¹⁴ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 29. и чл. 33. ст. 1. т. 7 и ст. 2 - 4.

¹⁵ Из Пријепоља и Прибоја у једном правцу око 1,5 сат, из Нове Вароши око 1 сат.

службеници полицијске станице у месту у ком се задржано лице налази преузимају вођење записника након смештаја у просторије, међутим, овде је проблем и чињеница да се ради о две различите полицијске управе (ПУ Ужице и ПУ Пријепоље), да се задржано лице налази у заводу за извршење кривичних санкција, а не у организационој јединици полиције, те да полицијски службеници нису ни присутни у Заводу, већ према задржаном лицу поступају заводски службеници обезбеђења.

Записници о задржавању садрже значајне информације о току задржавања и остваривању права лица током трајања задржавања. Подаци из записника служе и за проверу каснијих евентуалних примедби на услове задржавања и поступање полицијских службеника, па би зато задржаном лицу требало омогућити да оствари увид у записник и изнесе евентуалне примедбе на информације које се у њему налазе. Другим речима, за разлику од остале документације која се уручује задржаним лицима и за коју је у принципу довољно назначити да је лице одбило да прими или потпише документ који му се уручује, када је у питању записник о задржавању задржаном лицу би требало бити омогућено и да стави примедбе на записник, пружајући му тако могућност и да оспори поједине наводе који се налазе у њему (на пример, о присуству полицијских службеника лекарском прегледу или о томе да ли је или није хтео некога да обавести о свом лишењу слободе и сл.).

НПМ разуме објективне препреке да се лицима која је ПУ Пријепоље задржала у кривичном поступку ово омогући, а нарочито да је нерационално ангажовати полицијске службенике да однесу записник у други град. Ипак, имајући у виду значај увида у записник на који је указано у ставу изнад, овај проблем би требало решити на системском нивоу, како би од овог решења имале користи и друге полицијске управе и полицијске станице у њиховом саставу, које се не налазе близу седишта завода за извршење кривичних санкција, у којима обично бораве лица задржана у кривичном поступку.

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије коментаре на налазе изнете у тексту изнад.

У неколико предмета у које је остварио увид у ПС Прибој, тим НПМ је уочио неконзистентности у погледу рачунања почетка задржавања у кривичном поступку. Наиме, време контактирања браниоца и разговора задржаног лица са браниоцем је претходило времену од када се рачуна да је започето задржавање. На пример, у једном случају бранилац је контактиран у 21:40, обавио је разговор са лицем у 22:15, а задржавање је започето у 22:25; у другом случају бранилац је контактиран у 18:20, а задржавање је започето у 18:59. Ово говори о томе да је лице које је задржано извесно време пре тога провело у полицијској станици, у коју се јавило по позиву или је доведено након хапшења. Са друге стране, тим НПМ је прегледао и неколико предмета у ПС Прибој у којима се почетак задржавања исправно рачунао.

4.

УТВРЂЕНО

У ПС Прибој почетак задржавања у кривичном поступку је у неколико случајева погрешно рачунат.

РАЗЛОЗИ

Лице ухапшено у складу са чланом 291. став 1. и чланом 292. став 1. овог законика, као и осумњиченог из члана 289. ст. 1. и 2. овог законика, јавни тужилац може изузетно задржати ради саслушања најдуже 48 часова од часа хапшења, односно одазивања на позив.¹⁶

Време задржавања лица се рачуна од момента започињања примене полицијског овлашћења довођење када су се стекли услови за задржавање у прекршајном поступку, односно од момента хапшења или одазивања на позив када су се стекли услови за задржавање у кривичном поступку.¹⁷

ПРЕПОРУКА

ПС Прибој ће почетак задржавања у кривичном поступку увек рачунати од момента хапшења, односно одазивања лица на позив.

Два притворена лица са којима је тим НПМ разговарао су тврдила да нису добила решења о задржавању, а једно да није добило ни писмено обавештење о правима. Међутим, међу документацијом о њиховом задржавању се чувају примерци решења и обавештења који су потписани од стране ових лица. Такође, сва притворена лица су потврдила да нису добила записник о задржавању, о чему је било више речи горе.

2.2. ОБАВЕШТАВАЊЕ БЛИСКОГ ЛИЦА

Према наводима полицијских службеника, задржаним лицима се омогућава да о свом лишењу слободе обавесте блиску особу тако што сами обаве телефонски позив са службеног или личног телефона у присуству полицијских службеника или полицијски службеници обаве позив на број телефона који им лице да и о томе дају повратну информацију задржаном лицу.

Када задржана лица желе да остваре ово право, у записнике се уносе подаци о томе да је лице желело да обавести блиску особу и коју, као и да ли је та особа обавештена и када.

У већем броју случајева задржавања чију је документацију тим НПМ прегледао, лица нису желела да о свом задржавању било кога обавесте. Ова информација се евидентира у записницима. Ипак, у неколико предмета у ПС Нова Варош нису унети подаци о томе да ли је задржано лице желело или није да о свом лишењу слободе обавести некога.

5.**УТВРЂЕНО**

У ПС Нова Варош у неколико случајева су недостајали подаци о остваривању права задржаних лица да се о времену и месту задржавања обавести лице по избору.

¹⁶ Законик о кривичном поступку ("Сл. гласник РС", бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 - одлука УС и 62/21 - одлука УС), чл. 294. ст. 1.

¹⁷ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 32.

РАЗЛОЗИ

ЦПТ сматра да би се основне гаранције дате особама у полицијском притвору могле додатно оснажити (а рад полицијских службеника могуће и знатно олакшати) уколико би постојао јединствен и свеобухватан полицијски записник за сваку притворену особу, у којем би били евидентирани сви аспекти притвора и све радње предузете у вези притворених особа (време када су лишене слободе и разлози за то; када су им саопштена њихова права; знаци повреда, психичке болести, итд; када су члан породице/конзулат и адвокат били контактирани и када су их ови посетили; када им је била понуђена храна; када су били саслушани; када су били пребачени или ослобођени, итд.). За различите ставке (на пример, ствари у поседу дате особе, чињеници да су особи саопштена њена права и да се та особа на њих позива или да их се одриче), требало би добити потпис притвореника, односно, уколико је потребно, објаснити због чега тај потпис недостаје. Надаље, адвокату притвореника би требало омогућити увид у тај записник о притвору.¹⁸

ЦПТ препоручује српским властима да предузму мере како би осигурале да записници о задржавању неке особе пружају потпун и тачан приказ свих значајних догађаја који се дешавају током притвореног лица у полицијском притвору. Нарочито треба водити рачуна да се тачно евидентира време службеног почетка лишавања слободе, време када се контактира адвокат по службеној дужности или приватни адвокат, време када је именовани адвокат званично именован и време када је адвокат заправо присутан у полицијској станици.¹⁹

Записник о задржавању лица садржи податке о обавештавању чланова породице, других лица и надлежних органа о задржавању лица.²⁰

ПРЕПОРУКА

ПС Нова Варош ће уредно евидентирати остваривање права задржаних лица да се о времену и месту задржавања обавести лице по избору, уношењем потребних података у записнике о задржавању, укључујући и податак да лице није желело да оствари ово право.

Два притвореника са којима је тим НПМ обавио разговоре су навели да им није омогућено да о задржавању обавесте блиску особу. У записницима о њиховом задржавању је евидентирано "не жели никога да обавести". Ипак, ови записници нису били потписани, због околности на које је указано горе у Извештају.²¹

2.3. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД

Лекарски прегледи задржаних лица се обављају уколико су на њима уочене повреде, уколико се ради о тежој алкохолисаности, уколико је задржавању претходила саобраћајна незгода, уколико лице то захтева и сл.

Ради указивања лекарске помоћи позива се Служба хитне медицинске помоћи у полицијску станицу или се прегледи обављају у локалној здравственој установи. Лекар даје оцену да ли су лица здравствено способна да током задржавања бораве у

¹⁸ Стандарди ЦПТ: Полицијски притвор, пар. 40.

¹⁹ Србија: Посета ЦПТ 2021, пар. 39.

²⁰ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 111. т. 6.

²¹ Видети поглавље 2.1. Обавештавање о правима и документација.

полицијској станици или је потребно да буду смештени у здравствену установу. У овом случају, полицијски службеници дежурају у здравственој установи.

У погледу медицинске поверљивости, НПМ није пронашао медицинску документацију међу документацијом о задржавању. Полицијски службеници наводе да се она уручује задржаном лицу. Полицијски службеници наводе и да уколико СХМП долази у полицијску станицу, прегледи се обављају у просторији за задржавање или у амбулантном возилу, а полицијски службеници стоје испред. Уколико се прегледи обављају у здравственој установи, они присуствују прегледу само на захтев лекара.

Подаци о обављеним лекарским прегледима се евидентирају у записницима о задржавању, укључујући и податке о томе да ли су полицијски службеници присуствовали прегледу. У неколико предмета је било констатовано да полицијски службеници нису присуствовали прегледу, а у онима у којима је констатовано присуство службеника као разлог је уписивано "безбедност" или "спречавање бекства". У једном случају задржавања у ПС Прибој је обављен лекарски преглед задржаног лица, али подаци о том прегледу нису унети у записник, **на шта је указано полицијским старешинама.**

2.4. ПРИСТУП БРАНИОЦУ

Лицима лишеним слободе се омогућава да, непосредно по доласку у службене просторије, позову браниоца по свом избору или им се у случају обавезне одбране одређује бранилац по службеној дужности, позивањем Кол центра Адвокатске коморе. Наведено је потврђено увидом у решења о задржавању и записнике о задржавању лица. Лица задржана у прекршајном поступку или у складу са правилима о безбедности саобраћаја на путевима по правилу не желе да ангажују браниоца, а сва лица задржана у кривичном поступку су имала или изабраног браниоца или им је постављен бранилац по службеној дужности.

Записници о задржавању садрже податке о томе да ли је бранилац ангажован, његово/ њено име и презиме и време када је контактиран, када је приступио задржаном лицу и када је обавио разговор са лицем.

Притвореници са којима је тим НПМ обавио разговоре су навели да су имали браниоца, изабраног или постављеног по службеној дужности, да је адвокат присуствовао саслушању и да су имали могућност да са њим обаве разговор у приватности.

2.5. УСЛОВИ БОРАВКА У ПРОСТОРИЈАМА ЗА ЗАДРЖАВАЊЕ

Све посећене организационе јединице ПУ Пријепоље поседују по једну просторију за задржавање, капацитета за смештај од једног до три лица и оне се користе за задржавања у складу са правилима о безбедности саобраћаја на путевима и у прекршајном поступку. Задржавања у прекршајном поступку има значајно мање и ретко ко борави у овим просторијама свих 24 сата.

За задржавање у кривичном поступку се користи просторија у ОЗ Ужице.

2.5.1. СЕДИШТЕ ПУ ПРИЈЕПОЉЕ

Просторија за задржавање у седишту ПУ Пријепоље се налази у приземљу зграде, у непосредној близини просторије дежурне службе. Просторија је површине око 7 m², рачунајући и мокри чвор површине око 1 m², и намењена је за боравак једног лица. Затечена је чиста и уредна у погледу услова за боравак. Под је бетонски, а зидови су окречени и чисти.

У просторији се налази један лежај – бетонска клупа са дрвеном даском, на којој је затечена комплетна постељина осим навлаке за ћебе, која је деловала чисто и ново. Постељина се пере у седишту ПУ Пријепоље, која располаже са веш машинама. Мокри чвор се састоји од чувавца и испирача који је уграђен у зид.

просторија за задржавање у седишту ПУ Пријепоље

Просторија нема прозор нити вентилациони систем, а проветрава се отварањем врата када је просторија слободна. Приликом обиласка од стране тима НПМ у њој није било загушљиво. Такође, нема ни грејног тела. На ово је НПМ указао и приликом претходне посете и упутио препоруку да се обезбеди грејање просторије.²² НПМ је тада обавештен да грејно тело није постављено због немогућности обезбеђења финансијских средстава, али да ће то бити приоритетан задатак у наредном периоду.²³ Како то до сада није урађено, НПМ понавља ову препоруку.

²² Извештај о посети ПУ Пријепоље бр. 71-124/12 од 3. октобра 2012. год.

²³ Акт ПУ Пријепоље бр. 10-206/12 од 22. октобра 2012. год.

6.

УТВРЂЕНО

Просторија за задржавање у седишту ПУ Пријепоље нема грејно тело.

РАЗЛОЗИ

Просторије за задржавање морају бити чисте, суве, загрејане у складу са климатским приликама и довољно осветљене природним и вештачким светлом које омогућава читање без сметњи за вид.²⁴

ПРЕПОРУКА

Седиште ПУ Пријепоље ће у просторији за задржавање поставити грејно тело.

Вештачко осветљење је постављено изнад врата, заштићено је решеткама и недовољне је јачине, па је просторија слабо осветљена будући да у њу не допире ни природно светло.

7.

УТВРЂЕНО

Просторија за задржавање у седишту ПУ Пријепоље је недовољно осветљена.

РАЗЛОЗИ

Све полицијске ћелије морају бити разумних димензија у односу на број особа које су обично у њима смештене и морају бити довољно осветљене (тј. са довољно светлости за читање, осим у време спавања), те довољно проветрене; по могућности, ћелије би требало да имају природно светло. Надаље, ћелије би требало да буду опремљене тако да се омогући одмор (нпр. фиксираним столицама или клупама), а особама које преко ноћи морају остати у притвору требало би обезбедити чисте душеке и ћебад.²⁵

Све полицијске ћелије треба да су чисте и разумних димензија у односу на број особа које се у њих смештају, и да имају одговарајуће осветљење (нпр. довољно за читање осим у време спавања); пожељно је да ћелије имају природно светло. Надаље, ћелије би требало да буду опремљене тако да се омогући одмор (нпр. фиксираним столице или клупе), а особама које преко ноћи морају остати у притвору требало би обезбедити чисте душеке и ћебад. Особе у притвору треба да имају приступ нормалном санитарном чвору у пристојном стању као и одговарајућим могућностима за прање. Треба да имају неометан приступ води за пиће и да им се даје храна у прикладно време, и при томе најмање један пуни оброк (тј. нешто јаче од сендвича) сваког дана. Особама које се налазе у полицијском притвору дуже од 24 часа треба омогућити рекреацију на свежем ваздуху сваког дана, до оне мере до које је то могуће.²⁶

Комитет понавља своју препоруку да органи Републике Србије уложе више напора у циљу побољшања материјалних услова у полицијским ћелијама. Прецизније, следеће мере треба приоритетно предузети:

- ***побољшати расвету у ћелијама (тј. довољно вештачке расвете за читање – изузимајући периоде спавања – по могућству осветљеност дневним светлом),***

²⁴ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица ("Сл. гласник РС", бр. 34/18), чл. 4.

²⁵ Стандарди ЦПТ: Полицијски притвор, пар. 42.

²⁶ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, пар. 47.

проветреност. Надаље, кораке треба предузети да се обезбеди да све полицијске ћелије које буду изграђене у будућности буду осветљене дневним светлом;

...²⁷

Комитет препоручује да се предузму кораци како би се обезбедило да просторије за задржавање у полицијским станицама буду оспособљене за боравак дужи од неколико часова и да се обезбеде услови у смислу употребног стања и хигијене, добро осветљење, чиста ћебад и душеци. Комитет би желео да буде обавештен о корацима које ће органи Републике Србије предузети да се такво стање обезбеди у свим посећеним полицијским станицама.²⁸

Просторије за задржавање морају бити чисте, суве, загрејане у складу са климатским приликама и довољно осветљене природним и вештачким светлом које омогућава читање без сметњи за вид.²⁹

ПРЕПОРУКА

Седиште ПУ Пријепоље ће у просторији за задржавање обезбедити осветљење довољне јачине.

У просторији је постављен тастер за позивање полицијских службеника, у складу са препоруком из претходног Извештаја о посети. Просторија, као и ходник испред ње, су под видео надзором, а унутар просторије је истакнуто обавештење о томе. Снимци видео надзора се чувају најмање 30 дана, што зависи од количине забележеног материјала. Поред тога, полицијски службеници често обилазе задржана лица и податке о обиласцима евидентирају у записнике о задржавању. Међутим, камера покрива део око мокрог чвора, што нарушава приватност задржаног лица приликом коришћења чучавца. НПМ указује да се слика видео снимка у том делу може замутити, што је решење које је већ сретао у многим полицијским станицама.

видео надзор над просторијом за задржавање у седишту ПУ Пријепоље

²⁷ Србија: Посета ЦПТ 2015, ЦПТ/Инф (2016) 21, пар. 36.

²⁸ Србија: Посета ЦПТ 2017, ЦПТ/Инф (2018) 21, пар. 42.

²⁹ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица, чл. 4.

8.

УТВРЂЕНО

У просторији за задржавање у седишту ПУ Пријепоље видео надзор нарушава приватност задржаних лица приликом обављања хигијенских потреба.

РАЗЛОЗИ

Пилот пројекат, који се састојао од постављања CCTV камера у неке од ћелија (оне које се користе за смештај особа за које се верује да су у опасности од самоповређивања и оних које захтевају додатни надзор из здравствених разлога) био је у току у време посете ЦПТ Полицијској управи у Малмеу. У том контексту, делегација је са забринутостићу приметила да су камере постављене на такав начин да се притворена лица могу видети на контролним екранима док користе тоалете у ћелији.

*Комитет жели да истакне да, кад год се сматра да је потребно ставити притворено лице под видео надзор, његова **приватност треба да се очува када користи тоалет, на пример пикселизацијом слике тоалета**. ЦПТ препоручује да се у Полицијској управи Малме предузму одговарајући кораци.³⁰*

*За надзор над задржаним лицима могу се користити системи за видео-акустично снимање намењени за надзор простора, **осим просторија за хигијенске потребе задржаног лица**.³¹*

*Употреба уређаја за видео надзор, мора бити видно означена у просторији за задржавање. Уређајима из става 3. овог члана, **не могу се надзирати простори намењени за хигијенске потребе задржаног лица**.³²*

ПРЕПОРУКА

Седиште ПУ Пријепоље ће предузети потребне мере како би се обезбедила приватност задржаних лица приликом обављања хигијенских потреба у просторији за задржавање.

Предмети који су привремено одузети задржаним лицима се чувају у каси у просторији дежурне службе.

2.5.2. СПИ ПРИЈЕПОЉЕ

Просторија за задржавање у СПИ Пријепоље се налази у приземљу објекта, површине је око 6 m² и намењена је за боравак једног лица. Затечена је чиста и уредна у погледу услова за боравак. Под је покривен итисоном, а зидови су окречени и чисти.

У просторији се налази један дрвени лежај на којем се налази комплетна постељина осим навлаке за ћебе, која је деловала чисто и ново. На поду је постављена дрвена кутија у коју задржана лица одлажу обућу.

просторија за задржавање у СПИ Пријепоље

³⁰ Шведска: Посета ЦПТ 2021, ЦПТ/Инф (2021) 20, пар. 17.

³¹ Правилник о полицијским овлашћењима, чл. 35. ст. 3.

³² Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица, чл. 7. ст. 3. и 4.

Просторија има прозор који је заштићен металном преградом и онемогућава доток природне светлости. Вештачко осветљење је довољне јачине.

Прозор се отвара ка споља и тако омогућава проветравање. Ни у овој просторији нема грејног тела, на шта је такође НПМ указао након претходне посете и упутио препоруку да се обезбеди грејање и добио исти одговор као и за просторију у седишту ПУ Пријепоље.³³ Из истих разлога, НПМ понавља ову препоруку.

9.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>Просторија за задржавање у СПИ Пријепоље нема грејно тело.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Просторије за задржавање морају бити чисте, суве, загрејане у складу са климатским приликама и довољно осветљене природним и вештачким светлом које омогућава читање без сметњи за вид.³⁴</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>СПИ Пријепоље ће у просторији за задржавање поставити грејно тело.</p>

Просторија нема мокри чвор, па се задржана лица по потреби изводе у оближњи службени тоалет.

Просторија је под видео надзором, а унутар ње је истакнуто обавештење о томе. Поред тога, полицијски службеници често обилазе задржана лица и податке о обиласцима евидентирају у записнике о задржавању. За разлику од претходне посете, аудио надзор није у функцији, али сада у просторији постоји тастер за позивање полицијских службеника. Полицијски службеници нису знали колико дуго се чувају видео снимци.

видео надзор и тастер за позивање полицијских службеника у просторији за задржавање у СПИ Пријепоље

³³ Видети поглавље 2.5.1. Седиште ПУ Пријепоље.

³⁴ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица, чл. 4.

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије податак о дужини чувања снимака видео надзора у просторији за задржавање у СПИ Пријепоље.

Предмети који су привремено одузети задржаним лицима се чувају у ковертама у просторији дежурне службе.

2.5.3. ПС НОВА ВАРОШ

Просторија за задржавање у ПС Нова Варош се налази у приземљу зграде, површине је око 9,5 m² и намењена је за боравак два лица. Затечена је чиста и уредна у погледу услова за боравак. Под је бетонски, истрошен од употребе, а зидови су окречени и чисти.

просторија за задржавање у ПС Нова Варош

У просторији се налазе два лежаја, на којима су затечени нови душеци и остали делови постелјине наслагани на њима, који су деловали чисто. Постелјина се пере у оближњем хотелу.

Просторија нема мокри чвор, па се задржана лица по потреби изводе у оближњи службени тоалет.

Просторија има прозор, који је заштићен металном решетком и отвара се ка споља па омогућава проветравање свежим ваздухом. Загревање омогућава већа правоугаона цев на плафону просторије.

Вештачко осветљење је постављено изнад врата, заштићено је решеткама и недовољне је јачине, па је просторија слабо осветљена будући да решетка на прозору истовремено смањује и доток природног светла.

10.

УТВРЂЕНО

Просторија за задржавање у ПС Нова Варош је недовољно осветљена.

РАЗЛОЗИ

Све полицијске ћелије морају бити разумних димензија у односу на број особа које су обично у њима смештене и морају бити довољно осветљене (тј. са довољно светлости за читање, осим у време спавања), те довољно проветрене; по могућности, ћелије би требало да имају природно светло. Надаље, ћелије би требало да буду опремљене тако да се омогући одмор (нпр. фиксираним столицама или клупама), а особама које преко ноћи морају остати у притвору требало би обезбедити чисте душеке и ћебад.³⁵

³⁵ Стандарди ЦПТ: Полицијски притвор, пар. 42.

Све полицијске ћелије треба да су чисте и разумних димензија у односу на број особа које се у њих смештају, и да имају одговарајуће осветљење (нпр. довољно за читање осим у време спавања); пожељно је да ћелије имају природно светло. Надаље, ћелије би требало да буду опремљене тако да се омогући одмор (нпр. фиксирани столице или клупе), а особама које преко ноћи морају остати у притвору требало би обезбедити чисте душеке и ћебад. Особе у притвору треба да имају приступ нормалном санитарном чвору у пристојном стању као и одговарајућим могућностима за прање. Треба да имају неометан приступ води за пиће и да им се даје храна у прикладно време, и при томе најмање један пуни оброк (тј. нешто јаче од сендвича) сваког дана. Особама које се налазе у полицијском притвору дуже од 24 часа треба омогућити рекреацију на свежем ваздуху сваког дана, до оне мере до које је то могуће.³⁶

Комитет понавља своју препоруку да органи Републике Србије уложе више напора у циљу побољшања материјалних услова у полицијским ћелијама. Прецизније, следеће мере треба приоритетно предузети:

- **побољшати расвету у ћелијама (тј. довољно вештачке расвете за читање – изузимајући периоде спавања – по могућству осветљеност дневним светлом), проветреност.** Надаље, кораке треба предузети да се обезбеди да све полицијске ћелије које буду изграђене у будућности буду осветљене дневним светлом;
- ...³⁷

Комитет препоручује да се предузму кораци како би се обезбедило да просторије за задржавање у полицијским станицама буду оспособљене за боравак дужи од неколико часова и да се обезбеде услови у смислу употребног стања и хигијене, **добро осветљење**, чиста ћебад и душеци. Комитет би желео да буде обавештен о корацима које ће органи Републике Србије предузети да се такво стање обезбеди у свим посећеним полицијским станицама.³⁸

Просторије за задржавање морају бити чисте, суве, загрејане у складу са климатским приликама и **довољно осветљене природним и вештачким светлом које омогућава читање без сметњи за вид.**³⁹

ПРЕПОРУКА

ПС Нова Варош ће у просторији за задржавање обезбедити осветљење довољне јачине.

У просторији нема тастера за позивање полицијских службеника, иако је након претходне посете по препоруци НПМ он постављен.⁴⁰ Просторија је под видео надзором, о чему је истакнуто обавештење унутар просторије. Систем видео надзора је нов и снимци се чувају најмање 30 дана, што зависи од количине забележеног материјала. Поред тога, полицијски службеници често обилазе задржана лица и податке о обиласцима евидентирају у записнике о задржавању.

11.

УТВРЂЕНО

У просторији за задржавање у ПС Нова Варош нема уређаја за позивање полицијских службеника.

³⁶ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, пар. 47.

³⁷ Србија: Посета ЦПТ 2015, пар. 36.

³⁸ Србија: Посета ЦПТ 2017, пар. 42.

³⁹ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица, чл. 4.

⁴⁰ Извештај о посети ПС Нова Варош бр. 71-125/12 од 3. октобра 2012. год; Акт ПУ Пријепоље бр. 10-206/12 од 22. октобра 2012. год.

РАЗЛОЗИ

Обавеза чувања коју полиција има у односу на особе које држи у притвору укључује и одговорност да се обезбеди њихова сигурност и физички интегритет. Из тога произилази да је правилан надзор над притворским објектима интегрална компонента обавезе чувања коју је преузела полиција. Морају се предузети одговарајуће мере ради обезбеђења да особе у полицијском притвору увек буду у могућности да имају директан контакт са чуварима.

ЦПТ делегације су у више наврата утврдиле да се полицијске ћелије налазе предалеко од канцеларија или радних места где се припадници полиције уобичајено налазе и да нису опремљене никаквим средствима (нпр. систем позивања) који би омогућавао притвореним особама да привуку пажњу полицајца. Под таквим условима постоји велики ризик од различитих инцидената (насиље међу притвореницима; покушаји самоубиства; пожари итд.) на које се не би правовремено одговорило.⁴¹

Комитет понавља своју препоруку да органи Републике Србије уложе више напора у циљу побољшања материјалних услова у полицијским ћелијама. Прецизније, следеће мере треба приоритетно предузети:

...

- увести звона за позивање у ћелијама у Полицијским станицама у Србобрану и Младеновцу; ...⁴²

Просторије за задржавање које се непосредно физички не надзиру од стране полицијског службеника, морају имати уређаје за видео надзор и позивање полицијских службеника.⁴³

ПРЕПОРУКА

ПС Нова Варош ће у просторији за задржавање поставити уређај за позивање полицијских службеника.

Предмети који су привремено одузети задржаним лицима се чувају у кесама у просторији дежурне службе.

2.5.4. ПС ПРИБОЈ

Просторија за задржавање у ПС Прибој се налази у подруму објекта, површине је око 13 m² и намењена је за боравак три лица. Затечена је чиста и уредна у погледу услова за боравак. Под је бетонски и истрошен од употребе. Зидови су чисти, а на појединим мањим површинама је отпао малтер.

У просторији се налази угаоно дрвено постоље у облику слова П, од чега су направљена три лежаја. На њима су затечени нови душеци и остали делови постељине, осим навлака за ћебе, који су деловали ново и чисто.

⁴¹ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, пар. 48.

⁴² Србија: Посета ЦПТ 2015, пар. 36.

⁴³ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица, чл. 7. ст. 2.

просторија за задржавање у ПС Прибој

Просторија нема мокри чвор, па се задржана лица по потреби изводе у службени тоалет који се налази прекопута.

Просторија има прозоре, који су заштићени металним преградама и отварају се ка споља, па омогућавају проветравање свежим ваздухом. Загревање омогућава већа правоугаона цев на плафону просторије.

Вештачко осветљење је постављено у зиду поред врата, заштићено је стаклом и довољне је јачине.

У просторији нема тастера за позивање полицијских службеника, иако је након претходне посете по препоруци НПМ он постављен.⁴⁴ Просторија је под видео надзором, о чему је истакнуто обавештење унутар просторије. Полицијски службеници нису знали колико дуго се чувају видео снимци. Поред тога, полицијски службеници често обилазе задржана лица и податке о обиласцима евидентирају у записнике о задржавању.

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије податак о дужини чувања снимака видео надзора у просторији за задржавање у ПС Прибој.

12.

УТВРЂЕНО

У просторији за задржавање у ПС Прибој нема уређаја за позивање полицијских службеника.

⁴⁴ Извештај о посети ПС Прибој бр. 71-126/12 од 3. октобра 2012. год; Акт ПУ Пријепоље бр. 10-206/12 од 22. октобра 2012. год.

РАЗЛОЗИ

Обавеза чувања коју полиција има у односу на особе које држи у притвору укључује и одговорност да се обезбеди њихова сигурност и физички интегритет. Из тога произилази да је правилан надзор над притворским објектима интегрална компонента обавезе чувања коју је преузела полиција. Морају се предузети одговарајуће мере ради обезбеђења да особе у полицијском притвору увек буду у могућности да имају директан контакт са чуварима.

ЦПТ делегације су у више наврата утврдиле да се полицијске ћелије налазе предалеко од канцеларија или радних места где се припадници полиције уобичајено налазе и да нису опремљене никаквим средствима (нпр. систем позивања) који би омогућавао притвореним особама да привуку пажњу полицајца. Под таквим условима постоји велики ризик од различитих инцидената (насиље међу притвореницима; покушаји самоубиства; пожари итд) на које се не би правовремено одговорило.⁴⁵

Комитет понавља своју препоруку да органи Републике Србије уложе више напора у циљу побољшања материјалних услова у полицијским ћелијама. Прецизније, следеће мере треба приоритетно предузети:

...

- увести звона за позивање у ћелијама у Полицијским станицама у Србобрану и Младеновцу; ...⁴⁶

Просторије за задржавање које се непосредно физички не надзиру од стране полицијског службеника, морају имати уређаје за видео надзор и позивање полицијских службеника.⁴⁷

ПРЕПОРУКА

ПС Прибој ће у просторији за задржавање поставити уређај за позивање полицијских службеника.

Предмети који су привремено одузети задржаним лицима се чувају у просторији дежурне службе.

2.5.5. ОЗ УЖИЦЕ

НПМ је претходни пут обишао просторију која се у ОЗ Ужице користи за задржавање лица у септембру 2022. године, у оквиру посете ПУ Ужице, и у Извештају о посети је упутио препоруке за унапређење материјалних услова у њој и безбедности задржаних лица.⁴⁸ **По овим препорукама је у великој мери поступљено, због чега НПМ похваљује ОЗ Ужице.**

Просторија се налази у приземљу објекта, у пролазу између дежурне службе и одељења за смештај осталих лица лишених слободе. Затечена је чиста и уредна у погледу услова за боравак.

Површина просторије је око 12 m² и у њој се налази један кревет ланцима прикован уз зид. Кревет је уздигнут од земље и опремљен је душеком, ћебетом и јастуком. На кревету није затечена постељина, а од службеника је добијена информација да је лица добијају приликом смештања у просторију. Са друге стране зида налази се клупа и један сто.

⁴⁵ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, пар. 48.

⁴⁶ Србија: Посета ЦПТ 2015, пар. 36.

⁴⁷ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица, чл. 7. ст. 2.

⁴⁸ Извештај о посети ПУ Ужице, бр. 412-57/22 од 7. децембра 2022. год, поглавље 2.5.1. ОЗ Ужице.

Просторија се греје помоћу радијатора, изнад кога се налази прозор са решеткама који омогућава доток свежег ваздуха. Такође, природна и вештачка светлост су довољне јачине.

Од претходне посете НПМ, просторија је окречена и замењено је прозорско окно.

просторија за задржавање у ОЗ Ужице. фотографија из претходне (лево) и ове посете (десно)

У склопу просторије налази се преграђен санитарни део, површине око 1 m², који се састоји од чувавца и туша. Поступајући по препоруци НПМ да се санитарни део реновира, замењене су плочице. Изван овог дела се налази лавабо са пијаћом водом, испод кога су у међувремену постављене плочице.

санитарни део у просторији за задржавање у ОЗ Ужице: фотографија из претходне (лево) и ове посете (десно)

Просторија је под видео надзором, који не покрива мокри чвор. Поступајући по препорукама НПМ, унутар просторије, на вратима, је истакнуто обавештење о видео надзору и постављен је уређај за позивање службеника. Поред тога, службеници обезбеђења често обилазе задржана лица, о чему воде посебну евиденцију.

обавештење о видео надзору и уређај за позивање службеника у просторији за задржавање у ОЗ Ужице

Приликом посете ОЗ Ужице, овде није било задржаних лица. Службеници тврде да је по препоруци НПМ измењена пракса која је уочена приликом претходне посете да се задржана лица смештају у спаваонице са притвореним лицима и када је ова просторија слободна. Сада задржана лица смештају у за то намењену просторију, а само изузетно, када је ова просторија заузета, у спаваонице са притвореницима.

НПМ се противи пракси мешања различитих категорија затвореника, која је супротна међународним стандардима и домаћим прописима. Као што је већ указано у претходном Извештају, раздвајање различитих категорија затвореника је нужно како због различитог режима и начина поступања према њима, тако и ради обезбеђења њихове сигурности током лишења слободе и уопште одржавања реда и безбедности у установи у којој се налазе.⁴⁹ НПМ сматра да је, у ситуацијама када је просторија за задржавање у ОЗ Ужице заузета, другом лицу које би било доведено у Завод ради задржавања потребно обезбедити смештај у другој спаваоници у којој би био сам или обавестити надлежну полицијску управу да Завод није у могућности да прими задржано лице због недостатка слободних просторија.

Из наведених разлога, НПМ понавља ову препоруку.

13.

УТВРЂЕНО

У ОЗ Ужице лица којима је одређено полицијско задржавање се смештају у спаваонице заједно са притвореницима када је просторија за задржавање заузета.

⁴⁹ Извештај о посети ПУ Ужице, поглавље 2.5.1. ОЗ Ужице.

РАЗЛОЗИ

Различите категорије затвореника морају да буду у различитим установама или деловима установа, при чему се у обзир узимају њихов пол, старост, кривична евиденција, правни основ лишења слободе и потребе поступања са њима.⁵⁰

Полицијски службеници задржавају лице у службеним просторијама полиције за задржавање или у за то одређеним просторијама надлежних органа правосуђа. Ако је лице задржано у просторијама органа правосуђа мора бити физички одвојено од притворених лица и лица која су на издржавању казне.⁵¹

ПРЕПОРУКА

ОЗ Ужице ће лица којима је одређено полицијско задржавање смештати у посебне просторије, одвојено од других лица лишених слободе. Када у Заводу нема слободних просторија, ОЗ Ужице ће обавестити надлежну полицијску управу да нема могућности за смештај лица.

2.5.6. ИСХРАНА

Оброке за задржана лица обезбеђује полицијска станица у којој се лице налази и то из локалних продавница брзе хране и локалних трговина, а новчана средства се рефундирају преко одсека за логистику ПУ Пријепоље. Задржаним лицима се на овај начин обезбеђује и флаширана пијаћа вода, а у складу са препорукама НПМ упућеним након претходних посета да се задржанима не даје пијаћа вода у отвореним посудама. Подаци о обедовању се евидентирају у записнике о задржавању.

Лица задржана у кривичном поступку добијају оброке у складу са режимом обедовања у Одељењу притвора ОЗ Ужице, па тако дневно добијају и куване оброке.

2.6. НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ

Тим НПМ је у ОЗ Ужице обавио разговоре са свим притвореницима који су се у тренутку посете налазили у Заводу и према којима је поступала ПУ Пријепоље, на околности поступања полиције према њима током њиховог хапшења, саслушавања и полицијског задржавања.

Једно лице је навело је да је задобило повреде од стране од полицијских службеника приликом хапшења. Ово лице је навело да га је полиција ударала пендреком по глави и леђима, да су га вукли по земљи и да су му јако стегли лисице па су му остале модрице на рукама. На првом лекарском прегледу по пријему у притвор је навео исто ово, а заводски лекар је констатовао повреду на темену главе, огуљотине на шакама и потколеници. Према документацији у седишту ПУ Пријепоље, ово лице је ухапшено у алкохолисаном стању након учешћа у тучи. Он је изгубио свест на улици док се дугом лицу указивала здравствена помоћ и пао на тротоар, па је полицијским возилом превезен у здравствену установу ради пружања лекарске помоћи, без употребе средстава принуде. У здравственој установи према њему су због "измењеног

⁵⁰ Стандардна минимална правила Уједињених нација за поступање са затвореницима, Анекс уз Резолуцију бр. 70/175 Генералне скупштине УН, усвојену 17. децембра 2015. год. (Манделина правила), прав. 11.

⁵¹ Правилник о полицијским овлашћењима, члан 28. став 2.

понашања", а рад спречавања бекства, употребљена средства за везивање. Према извештају лекара специјалисте преглед није могао бити обављен због његовог стања (алкохолисаност, психомоторна агитација, изузетно агресиван вербално и физички), добио је терапију којом је агитација делимично нивелисана. Након тога је одведен у просторије седишта ПУ Пријепоље, тамо му је у присуству адвоката уручено решење о задржавању у кривичном поступку и ујутру је одведен у ОЗ Ужице. Према записнику о задржавању, адвокат је приступио у службене просторије 15 минута по довођењу лица. Узета је и изјава од сведока догађаја који је потврдио да је дошло до туче и да је ово лице изгубило свест.

Поред горе описаног случаја, НПМ је у полицијским станицама прегледом документације о задржавању уочио и неколико лица која су на задржавање примљена са видљивим повредама. Повреде су описане у записницима о задржавању и овим лицима је понуђена медицинска нега. Такође, НПМ је добио уверљива образложења о начину настанка повреда, што је у било поткрепљено одговарајућом документацијом. У једном случају лице које је одведено на лекарски преглед због самоповређивања на прегледу је навело да је повреде задобио од полиције, о томе је одмах обавештено јавно тужилаштво по чијем захтеву су прикупљена потребна обавештења. Према сазнањима полицијских службеника, тужилаштво је оценило да нема доказа за ове тврдње лица.

2.6.1. ПРВИ ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД ПО ПРИЈЕМУ У ЗАВОД

Приликом претходне посете ОЗ Ужице када је НПМ проверавао начин на који се обавља први лекарски преглед по пријему у Завод, утврђени су недостаци у погледу документовања уочених повреда, па је НПМ у Извештају о посети упутио препоруку да се, између осталог, у извештаје о повредама унесе детаљни и конкретни наводи лица о начину настанка повреда, да се повреде детаљно описују, фотографишу и уцртавају у шему тела, те да лекар даје своје мишљење о повезаности изнетих навода о начину настанка повреда и објективног налаза о повредама. Такође, препоручено је и да се успостави и води евиденција о свим повредама лица лишених слободе.⁵²

У овом погледу НПМ је уочио одређена унапређења. У постојећу евиденцију повреда се сада унесе и повреде које су уочене на пријему у Завод и извештаји о повредама које је тим НПМ прегледао садрже наводе лица о начину настанка повреда и описе повреда. Међутим, ниједан извештај није садржао мишљење лекара о повезаности изнетих навода и објективног налаза. Даље, иако Завод располаже са формуларима шеме тела, они се не попуњавају и повреде у неколико случајева нису биле фотографисане. Такође, горе описани случај пријема лица са повредама није уписан у евиденцију повреда.⁵³

У погледу доступности медицинског особља нема значајнијих промена у односу на претходну посету: ОЗ Ужице и даље нема стално запосленог лекара па је лекарка из локалне здравствене установе присутна у Заводу три пута недељно (понедељком, средом и петком). Тако, на први лекарски преглед ново примљено лице ће чекати најдуже од петка до понедељка. Медицински техничари су ту свакодневно и процењују да ли је лицу на пријему неодложно потребан лекарски преглед, што им се онда и организује, позивањем Службе хитне медицинске помоћи.

⁵² Извештај о посети ПУ Ужице, поглавље 2.6.1. Први лекарски преглед по пријему у Завод.

⁵³ Видети поглавље 2.6. Наводи о злостављању.

Лица са којима је тим НПМ разговарао су тврдила да се нису скидала на првом прегледу или да је преглед био површан. У погледу поверљивости прегледа, службеници обезбеђења стоје у ходнику испред амбуланте, у коју улазе само на захтев медицинског особља.

Иако НПМ констатује помак у евидентирању повреда и похваљује Завод у том погледу, потребно је уложити додатне напоре како би евидентирање повреда било у складу са постојећим стандардима. Због тога, НПМ упућује препоруку за отклањање сада уочених недостатака.

14.

УТВРЂЕНО

ОЗ Ужице не документује повреде уочене на лицима лишеним слободе приликом њиховог пријема у Завод на начин предвиђен стандардима.

РАЗЛОЗИ

Лекар или други квалификовани здравствени радници, без обзира на то да ли су дужни да извештавају лекара или не, посећују, разговарају и прегледају сваког затвореника чим то буде могуће после пријема, а затим по потреби. Посебна пажња се посвећује утврђивању злостављања коме су пристигли затвореници можда били подвргнути пре пријема.⁵⁴

Приликом прегледа затвореника, лекар или квалификовани медицински техничар/медицинска сестра који за свој рад одговара лекару, посебно води рачуна о евидентирању и извештавању надлежних органа о било ком знаку или индикацији да се са затвореницима поступа насилно.⁵⁵

Лекар треба у потпуности да евидентира сваки знак насиља који уочи код затвореника приликом медицинског прегледа на пријему у затворску установу, заједно са свим релевантним изјавама затвореника и закључцима лекара. Те информације такође треба да буду доступне затворској управи уз пристанак затвореника.⁵⁶

Сви знакови насиља који се уоче приликом здравствене провере затвореника код пријема у установу морају бити у потпуности евидентирани, заједно са свим његовим релевантним изјавама, те закључцима лекара. Надаље, ове информације би требало учинити доступним самом затворенику.⁵⁷

Још од раних фаза своје активности, ЦПТ наглашава значајан допринос који на местима лишења слободе службе здравствене заштите могу и треба да пружају у борби против злостављања лица лишених слободе методичним евидентирањем повреда и давањем информација надлежним властима. Тачно и благовремено документовање и пријављивање таквих медицинских доказа у значајној мери ће олакшати истрагу евентуалних случајева злостављања и утврђивање одговорности починилаца, што, пак, делује као снажно средство одвраћања од злостављања у будућности.

ЦПТ посебну пажњу посвећује улози коју затворске службе здравствене заштите треба да играју у борби против злостављања. Природно је да та улога делом буде везана за могуће злостављање лица лишених слободе током трајања лишења слободе, било да га врши особље

⁵⁴ Манделина правила, прав. 30.б.

⁵⁵ Препорука Рец (2006) 2-рев Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима (Европска затворска правила), прав. 42.3.ц.

⁵⁶ Препорука бр. Р (98) 73 Комитета министара државама чланицама Савета Европе о етичким и организационим аспектима здравствене заштите у затворима, чл. 30.

⁵⁷ Стандарди ЦПТ: Услуге здравствене заштите у затворима, ЦПТ/Инф (93) 12, пар. 61.

или други затвореници. Међутим, службе здравствене заштите у установама које представљају пунктове за улазак у затворски систем такође треба да дају кључни допринос у спречавању злостављања у периоду непосредно пре боравка у затвору, односно док су лица лишена слободe – задржана од служби за спровођење закона (као што су нпр. полиција или жандармерија).

Подразумева се да ће са лицима која се доводе у затвор здравствени радник обавити детаљан разговор и физикални преглед чим то буде могуће по пријему. ЦПТ сматра да такав разговор/преглед треба обавити у року од 24 сата од пријема. Такав систематски медицински скрининг ново примљених лица неопходан је из различитих разлога; конкретније, ако се обави како треба, њиме се осигурава да све повреде које на себи имају дате особе – као и сви с њима повезани наводи – буду евидентирани без непотребног одлагања. Исту процедуру требало би следити када се затвореник који је био поново пребачен у полицијски притвор из разлога везаних за истрагу након тога врати у затвор. Нажалост, такви премештаји су у неким државама које ЦПТ посећује још увек устаљена пракса и могу подразумевати и висок ризик од злостављања (в. и став 80). Слично томе, сваки затвореник који је учествовао у неком насилном инциденту унутар затвора требало би без икаквог одлагања да буде медицински преглед.

Записник настао након медицинског скрининга поменутог у ставу 73. треба да садржи: i) изјаве које је дотично лице дало, а које су релевантне за лекарски преглед (укључујући његов/њен опис сопственог здравственог стања, као и све наводе о злостављању), ii) потпун извештај о објективним налазима лекара заснованим на детаљном прегледу, и iii) запажања здравственог радника у вези са тачкама i) и ii), уз назнаку поклапања било којих навода и објективних налаза лекара. Записник такође треба да садржи резултате обављених додатних прегледа, детаљне закључке специјалистичких консултација, као и опис терапије пружене због повреда и свих других обављених поступака.

Евидентирање здравственог прегледа у случајевима трауматских повреда треба обављати на специјалном обрасцу предвиђеном у ту сврху, са шематским скицама тела на којима се могу означити трауматске повреде и које ће се чувати у здравственом досијеу лица лишеног слободe. Надаље, било би пожељно да се направе фотографије повреда, и те фотографије такође треба ставити у здравствени досије. Поред тога, потребно је водити засебан регистар повреда у коме ће се забележити све врсте уочених повреда.⁵⁸

Делегација Комитета је уочила да је позитивно то што су све установе имале посебан регистар повреда, у који лекари треба да евидентирају повреде констатоване на затвореницима приликом пријема у затвор или током боравка у затвору. Међутим, повреде које се уоче на ново примљеним затвореницима и даље се описују на површан начин и лекари не изводе закључке у смислу компатибилности повреда са наводима притвореника о неадекватном поступању полиције.

Здравствени преглед ново примљених затвореника, а посебно у установама које представљају тачке уласка у затворски систем, има велики значај. Такав преглед је од суштинске важности, посебно за спречавање ширења преносивих болести, спречавање самоубиства и за тачно благовремено евидентирање повреда.

Комитет жели да нагласи да лекар треба да разговара са сваким ново примљеним затвореником на одговарајући начин и да изврши физички преглед што је могуће пре по пријему; осим у изузетним околностима, разговор/преглед треба да се обави на дан пријема, а посебно када су у питању притворски објекти. Такође, Комитет подсећа да затворске службе здравствене заштите могу значајно да допринесу спречавању неадекватног поступања према притвореницима и пре пријема и током боравка, помоћу систематског евидентирања повреда и да, по потреби, обезбеде информације за релевантне државне органе. Евиденција сачињена након здравственог прегледа треба да садржи:

⁵⁸ Стандарди ЦПТ: Документација и пријављивање медицинских доказа о злостављању, ЦПТ/Инф (2013) 29, пар. 71, 73, и 74.

- i) опис изјава које је дало лице, а које су релевантне за здравствени преглед (укључујући његов/њен опис свог здравственог стања и све наводе о злостављању),
- ii) потпун опис објективних лекарских налаза на основу темељног прегледа,
- ii) запажања стручног здравственог радника с обзиром на i) и ii), при чему исти треба да укаже на доследност између навода и објективних лекарских налаза.

Евиденција такође треба да садржи и резултате додатних обављених прегледа, детаљне закључке специјализованих консултација и опис прописаног лечења повреда и свих наредних спроведених процедура.

Евиденција о здравственом прегледу у случају трауматских повреда треба да буде сачињена на посебном обрасцу намењеном за ту сврху, са приказом тела у коју су уцртане трауматске повреде која ће се чувати у здравственом картону затвореника. Такође, било би пожељно да се повреде фотографишу и те фотографије би такође требало ставити у здравствени картон. Поред тога, треба водити посебан регистар повреда у који треба евидентирати све врсте повреда које се запазе.⁵⁹

ЦПТ узима у обзир побољшање квалитета медицинског прегледа притвореника који су наводно физички злостављани док су били у полицијском притвору и опис њихових повреда. Међутим, на основу својих запажања, Комитет понавља своју препоруку да записник састављен након медицинског прегледа увек треба да садржи:

- i. приказ изјава дате особе које су релевантне за лекарски преглед (укључујући његов / њен опис здравственог стања и све наводе о злостављању),
- ii. потпуни приказ објективних медицинских налаза заснованих на детаљном прегледу, и
- iii. запажања здравственог радника у светлу i) и ii), указујући на доследност свих изнетих навода и објективних медицинских налаза.⁶⁰

Комитет понавља своју препоруку да се предузму кораки како би се осигурало да здравствене службе у Окружним затворима у Београду, Новом Саду и Суботици, као и у истражном притвору КПЗ Сремска Митровица и затворске медицинске службе у остатку земље, у потпуности играју своју улогу у спречавању злостављања, обезбеђујући да:

- лекари у затворима на крају својих извештаја о трауматским повредама, кад год су у могућности, назначе било какву узрочну везу између једног или више објективних медицинских налаза и изјава дате особе.
- се извештаји о трауматским повредама који се односе на повреде за које постоји вероватноћа да су проузроковане злостављањем (чак и у недостатку изјава) аутоматски прослеђују органу овлашћеном да води истраге, укључујући и кривичне истраге, без обзира на жеље дате особе.
- доктори саветују датог затвореника да писање таквог извештаја спада у оквире система за спречавање злостављања, да се тај извештај аутоматски мора прослеђивати јасно одређеном истражном органу и да такво прослеђивање не замењује подношење жалбе у прописном облику.⁶¹

Лекар у заводу дужан је да води посебну евиденцију о повредама осуђених и обавештава управника завода о било ком знаку или индикацији да је према осуђеном примењено насиље. Лекар је дужан да у извештају о утврђеним повредама унесе и наводе осуђеног лица о начину настанка повреде, као и да изнесе своје мишљење о повезаности навода осуђеног и насталих повреда.⁶²

Непосредно после пријема у завод, а најкасније у року од 24 часа, лекар обавља здравствени преглед притвореника. На захтев притвореника или због уочених здравствених сметњи током пријема, преглед се обавља без одлагања.

⁵⁹ Србија: Посета ЦПТ 2017, пар. 58. и 59.

⁶⁰ Србија: Посета ЦПТ 2021, пар. 85.

⁶¹ Србија: Посета ЦПТ 2023, пар. 18.

⁶² Закон о извршењу кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 55/14 и 35/19), чл. 115. т. 6.

Први здравствени преглед се састоји од визуелног прегледа тела притвореника, узимања анамнестичких података, података о акутним и хроничним обољењима, провере и мерења основних телесних функција (дисање, притисак, моторика и сл.).

У случају да се приликом прегледа из става 1. овог члана утврди постојање телесних повреда, лекар је дужан да, у складу са Законом о извршењу кривичних санкција (у даљем тексту: Закон), о томе достави писмени извештај управнику завода.⁶³

Непосредно после пријема у завод, а најкасније у року од 24 часа, лекар обавља здравствени преглед осуђеног. На захтев осуђеног или због уочених здравствених сметњи током пријема, преглед се обавља без одлагања.

Први здравствени преглед се састоји од визуелног прегледа тела осуђеника, узимања анамнестичких података, података о акутним и хроничним обољењима, провере и мерења основних телесних функција (дисање, притисак, моторика и сл.).⁶⁴

ПРЕПОРУКА

У ОЗ Ужице, први лекарски преглед лица лишених слободе по пријему у Завод ће се обављати најкасније у року од 24 часа од пријема и увек ће обухватати визуелни преглед комплетног тела лица.

Када је утврђено да лице лишено слободе има повреде, лекари ће у извештајима о обављеним прегледима:

- повреде детаљно описивати, фотографисати и уцртавати у шему тела;
- дати своје мишљење о повезаности изнетих навода о начину настанка повреда и објективног налаза о повредама.

Књига повреда ће се уредно водити и у њој ће се евидентирати све повреде лица лишених слободе.

Такође, НПМ је у претходном Извештају препоручио и да се о повредама које указују на злостављање или лице лишено слободе наведе да је било злостављано обавештава надлежно јавно тужилаштво. Иако је ОЗ Ужице обавестио НПМ да ће од дана добијања Извештаја без одлагања обавештавати јавно тужилаштво о наведеном,⁶⁵ у горе описаном случају лица које је тврдило да је повреде задобило ударцима пендреком по глави и да је вучен по земљи јавно тужилаштво није обавештено. Такође, тим НПМ је прегледом документације уочио још једно лице које је примљено са хематомима за које је навео да је задобио од непознатих лица. Ово лице се након три дана на новом лекарском прегледу пожалило на болове и сада навело да га је тукла полиција. Ни о овом случају није обавештено јавно тужилаштво. Из ових разлога НПМ понавља своју препоруку.

15.

УТВРЂЕНО

ОЗ Ужице не обавештава јавно тужилаштво уколико се по пријему лица лишеног слободе у Завод уоче повреде које указују на злостављање или за које лице наведе да су последица злостављања.

⁶³ Правилник о извршењу мере притвора ("Сл. гласник РС", бр. 132/14), чл. 12. ст. 1, 2. и 4.

⁶⁴ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора ("Сл. гласник РС" 110/14 и 79/16), чл. 12. ст. 1. и 2.

⁶⁵ Акт ОЗ Ужице бр. 1152-24/23-04 од 4. априла 2023. год.

РАЗЛОЗИ

Приликом прегледа затвореника, лекар или квалификовани медицински техничар/медицинска сестра који за свој рад одговара лекару, посебно води рачуна о евидентирању и извештавању надлежних органа о било ком знаку или индикацији да се са затвореницима поступа насилно.⁶⁶

Још од раних фаза своје активности, ЦПТ наглашава значајан допринос који на местима лишења слободe службе здравствене заштите могу и треба да пружају у борби против злостављања лица лишених слободe методичним евидентирањем повреда и давањем информација надлежним властима. Тачно и благовремено документовање и пријављивање таквих медицинских доказа у значајној мери ће олакшати истрагу евентуалних случајева злостављања и утврђивање одговорности починилаца, што, пак, делује као снажно средство одвраћања од злостављања у будућности.

Међутим, начело поверљивости не сме постати препрека пријављивању медицинских доказа који указују на злостављање, а које здравствени радници прикупе у датом случају. Допуштање тога значи деловање супротно легитимним интересима лица лишених слободe уопште и друштва у целини. ЦПТ, сходно томе, подржава обавезу аутоматског пријављивања за здравствене раднике који раде у затворима и на другим местима лишења слободe када дођу до таквих информација. Заправо, таква обавеза већ постоји у законима многих држава које ЦПТ посећује, али се у пракси често не поштује у потпуности.

У неколико недавних извештаја о посетама, ЦПТ је препоручио да се постојеће процедуре ревидирају, да се обезбеди да кад год здравствени радници евидентирају повреде које се поклапају са наводима лица лишеног слободe о злостављању, такве информације буду одмах и систематски предочене надлежним властима, без обзира на жеље дотичног лица. Ако се закључи да лице лишено слободe има повреде које јасно указују на злостављање (нпр. видљиве модрице на стопалима), али то лице одбије да открије њихов узрок или наводи разлоге невезане за злостављање, изјава таквог лица треба да се прецизно документује и поднесе датом органу, заједно са детаљним извештајем о објективним медицинским налазима.

„Надлежни орган“ коме треба послати извештај здравственог радника јесте, пре свега, независно тело које има овлашћење да обави званичну истрагу и, ако је потребно, поднесе кривичну пријаву. Остала тела која треба обавестити могу обухватати тела задужена за дисциплинске истраге или за праћење ситуације лица лишених слободe у установи где је можда дошло до злостављања. Такав извештај треба да се учини доступним и лицу лишеном и његовом/њеном адвокату.

Сам механизам достављања извештаја надлежном органу/органима варираће од државе до државе, у зависности од организационих структура, а сасвим је могуће да не обухвата непосредну комуникацију између здравственог радника и тог органа. Извештај се може достављати преко хијерархијске структуре којој припада здравствени радник (нпр. здравствени ресор на министарском нивоу) или руководства затворске установе у којој здравствени радник ради (нпр. управник затвора). Међутим, који год приступ да се примењује, мора се обезбедити да извештај буде брзо достављен надлежном органу.⁶⁷

Комитет понавља своју препоруку да се предузму кораци како би се обезбедило да затворске службе здравствене заштите у објектима које је посетио Комитет, као и друге затворске лекарске службе у другим деловима Србије, у потпуности извршавају своју улогу у спречавању неадекватног поступања и мучења у складу са горе наведеним запажањима и обезбеде следеће:

- да лекари укажу на крају својих извештаја о трауматским повредама, кад год могу то да ураде, на сваку узрочну повезаност између једног или више објективних лекарских налаза и изјава предметног лица;
- да извештаји о трауматским повредама који се тичу повреда које су вероватно настале злостављањем (чак и у одсуству изјава) буду аутоматски прослеђени телу надлежном за

спровођење истрага, укључујући и кривичне истраге о тој ствари, без обзира на жеље предметног лица у питању;

- да лекари посаветују предметног затвореника да писање таквог извештаја потпада под оквир система за спречавање злостављања, да тај извештај мора да се аутоматски проследи јасно одређеном истражном телу и да такво прослеђивање не замењује подношење притужбе у одговарајућем облику.

Такође би било препоручљиво да затворски лекари могу, у редовним временским размацама, да добијају повратне информације о мерама које су предузела релевантна тела везано за поступање по њиховим прослеђеним извештајима.

Прослеђивање релевантних информација надлежним тужилаштвима и судским органима од суштинске је важности за борбу против некажњавања полицијских службеника. У окружним затворима у Београду и Новом Саду, информације о лицима која су показала повреде и навела неадекватно поступање полиције по пријему у затвор, достављене су судији за претходни поступак и надлежном тужиоцу у случају пријема лица са видним повредама. Иако постоји потреба за бољим евидентирањем повреда, као и да лекари дају јасније изјаве у погледу компатибилности утврђених повреда и навода о неадекватном поступању, ово се ипак сматра позитивним развојем догађаја. Наравно, да би то било делотворно, то од судије или тужиоца захтева да се лате решавања случајева, што није био случај у време посете. Ни у једном другом посећеном затворском објекту нису примећене повреде на ново примљеним затвореницима које би биле исправно евидентирани или пријављене тужилаштву и судским органима.

Комитет препоручује да органи Републике Србије предузму кораке у свим затворима да се уведе јасна пракса извештавања правосудних органа о свим случајевима наводног неадекватног поступања у којима су евидентирани повреде.⁶⁸

ЦПТ препоручује да се затворска управа Окружног затвора у Београду, као и других затворских установа, подсети на њихову обавезу да обавесте надлежне тужилачке органе о свим случајевима ново примљених затвореника са повредама које указују на могуће злостављање полиције.⁶⁹

Комитет понавља своју препоруку да се предузму кораци како би се осигурало да здравствене службе у Окружним затворима у Београду, Новом Саду и Суботици, као и у истражном притвору КПЗ Сремска Митровица и затворске медицинске службе у остатку земље, у потпуности играју своју улогу у спречавању злостављања, обезбеђујући да:

- лекари у затворима на крају својих извештаја о трауматским повредама, кад год су у могућности, назначе било какву узрочну везу између једног или више објективних медицинских налаза и изјава дате особе.
- се извештаји о трауматским повредама који се односе на повреде за које постоји вероватноћа да су проузроковане злостављањем (чак и у недостатку изјава) аутоматски прослеђују органу овлашћеном да води истраге, укључујући и кривичне истраге, без обзира на жеље дате особе.
- доктори саветују датог затвореника да писање таквог извештаја спада у оквире система за спречавање злостављања, да се тај извештај аутоматски мора прослеђивати јасно одређеном истражном органу и да такво прослеђивање не замењује подношење жалбе у прописном облику.⁷⁰

⁶⁶ Европска затворска правила, прав. 42.3.ц.

⁶⁷ Стандарди ЦПТ: Документација и пријављивање медицинских доказа о злостављању, пар. 71, 77. и 78.

⁶⁸ Србија: Посета ЦПТ 2017, пар. 60. – 61.

⁶⁹ Србија: Посета ЦПТ 2021, пар. 86.

⁷⁰ Србија: Посета ЦПТ 2023, пар. 18.

ПРЕПОРУКА

Уколико на првом лекарском прегледу лица лишеног слободе по пријему у Завод лекари уоче повреде које указују на злостављање или лице лишено слободе наведе да је било злостављано, ОЗ Ужице ће о томе обавестити надлежно јавно тужилаштво. Тужилаштву ће се доставити и релевантна документација (писмена изјава, службене белешке, документација о повредама и друга).

Уз одговор на ову препоруку, НПМ би желео да од ОЗ Ужице добије и потврду да су надлежна јавна тужилаштва обавештена и о два случаја о којима је било речи горе.